

Politikai
röpiratok.

161.

161
1438.

HÁTSZEG VÁROS

KÉPVISELŐJÉNEK

NYILT LEVELE

VÁLASZTÓIHOZ.

Barcsay Kálmántól.

— — —

7.

PEST.

NYOMATOTT AZ ATHENAEUM NYOMDÁJÁBAN.

1872.

HAYWARD VARIO

NO. 1000

N.Y. I. T. J. P. V. D. E.

V. A. S. T. O. N.

Handwritten signature

1887

PRINTED AT THE OFFICE OF THE

1887

Tisztelt polgártársaim!

Minden alkotmányos országban jogos divattá vált, hogy a képviselő, mandatumá lejárta után, választókerületében megjelenvén, összegyűlt választó polgártársainak a lefolyt országgyűlés rövid vázlatát adja; abban megemlíti, hogy a különböző tárgyalta kérdésekben milyen állást foglalt el; pártja miért szavazott egy beadott törvényjavaslat *mellett* vagy *ellen*; ha pedig az illető képviselő *külön állást* foglalt el, ezt *kiséríti* meg indokolni; és így *választóitól*, a szerint, a mint ezt a „számon adás“-t tetszés- vagy nem a tetszésnyilvánítások között fogadják, várja a *felbátorítást* a jövő országgyűlésre ujonnan képviselőnek fellépni, vagy pedig arra a *meggyőződésre* jut, hogy megválasztatásához nincs reménye, így tehát fel sem lép.

Könnyű ezen *kötelességnek* eleget tenni oly országban, melynek kerekei a rendes kerékvágásban forogván, minden ülészak alatt, a rendes *budgettárgyalás* kivételével, alig foglalkozik *többel*, mint *egy* reformkérdéssel, sőt ezt az egyet is *sokszor* befejezetlenül hagyja, s könnyű ezt tenni oly országban, melyben *egy* nyelvet értenek az összes polgárok; nehéz ellenben, hol — mint nálunk — a teendők roppant halmaza gyűlt össze; hol új

elvek szerint ujonnan kell alkotni az egész *állam*-ot; hol elsőbbséget adni egy kérdésnek másfelől, már *elvi vitatkozásra* nyujthat — és nézetem szerint sokszor *jogosan* — alkalmat; hol egy már elintézett kérdést, ha abban némely *hibák is* mutatkoznának, alig lehet kijavítás céljából újból egyhamar szőnyegre hozni, mert más *szükséges* elintézendő nem türhet több *halasztást*; hol végtére a nyelv is különböző.

Ezen okoknál fogva választottam a „*számon adás*“-t, ezen az uton, remélve, hogy a kérdéseket inkább fel tudom tüntetni, hogy saját nézeteim kifejtése által, miután így több alkalom van, mint egy beszédben, önöket jó szándékom felől meg tudom győzni; tettem ezt azért is írásban, mert lehetségessé vált mind a két nyelven *hazafiúi kötelességemnek* eleget tenni; tettem végtére azért is, mert „*Scripta manent verba volant*“ nem akartam félreérttetni, a mi pedig egy elmondott beszéd után vajmi sokszor történik. Nem az érzékhez nem a szívhez beszélek, azért tartózkodni fogok minden hangzatos frazistól, mindig szem előtt tartva, hogy egy művelt *városi* közönségnek kell működésünkről számot adnom; az észhez fordulok, és szárazan a *történekről* elmondom úgy az indokokat, mint saját nézetemet.

Mielőtt azonban átmennék annak felsorolására, hogy a lefolyt országgyűlés alatt mi történt, mielőtt a történekről elmondanám saját nézeteimet, a mielőtt végtére önöktől bucsut veendő, álláspontomat a jövővel szemben néhány szóval elemezném, legyen szabad csak egy pár vonással a multat — értem az időt 1848-tól 1869-ig önök elé gyenge tehetségem szerint varázsolni.

Nem lehetvén *feladatom*, de *tehetségem* sem históriát írni, csakis szemben azon sok váddal, mely ellenünk méltatlanul szóratik, szemben azon sok szemrehányással, hogy tulajdonképen mitsem tettünk, azt hiszem, kötelességemet teljesitem, ha azon vádakát és szemrehányásokat tulajdon becsükre leszállítom; ezt pedig az által remélhetem leginkább elérhetni ha kevés szóval azon zavart helyzetet, melyben voltunk, feltüntetem, azon tömördek munkát, mely elintézésre várt, felsorolom.

Huszonöt éven keresztül a nemzet java s értelmisége küzdött és munkálódott azon, hogy a középkorból reánk maradt, *szabad mozgásunkat gátló*, egész népünk funkciójára *zsibbasztó hatást gyakorló* ódon szerkezetünkkel szakítva, a nemzetet korszerű intézmények által új életre *galvanizálja*, új erőt öntsön belé, a szabad fejlődésére szükséges előmunkálatokat megtegye.

Részint ezen óriási harc, részint pedig azon körülmény, hogy egész Európában a szabadságot szerető párt túlsulyra vergődött, annak valóítását lehetővé tették.

Az utolsó *rendi* országgyűlés, miután a szabad fejlődés magvát magában hordó oly fontos törvényt a *független kormányrendszer* felől meghozta és ez a király által *sentesítve* lett, örökre széteszlott, helyet csinálva egy új alapon összegyűlendő testületnek, melynek megválasztásába a *nép* is befolyt és melytől minden ember várta, hogy az új eszméket hiven életbe lépteti.

És ki tagadja, hogy ezt hiven ne teljesítette volna? ki meri azon vádat hangoztatni, hogy nem munkálódott

ugy, a mint emberi erőtől csak kitelhetett? ki ne látná át, hogy a kivivott politikai és társadalmi reformok minden nemzetiségre nézve egyforma *üdvösek* voltak, ki látna ezekben olyan törekvéseket, melyeknek végczélja a nemzetiségek elnyelése, vagy a magyar nemzet suprematiája lett volna? És miután ez így van és ezt tagadni nem lehet, ki ne látná végtére *ma* azt is, hogy bukását nem gyengesége okozta, hanem hogy ez az európai szomorú események következése vala?

Igen is, uraim, a szabadságellenes párt, mely Európa minden szegletén felüté fejt, szervezkedett, a *szerencsétlen* népet — *mindenütt* álarcz alatt küzdve — *be nem váltható ígéretekkel, ámitásokkal* saját célja elérésére *felhasználta*. A *kedélyek egyszer felindulva*, nem volt képes többé senki a *testvérharcot megakadályozni*, folyt a vér az egész hazában, testvér testvére ellen, fiu talán atyja ellen fogott fegyvert; a fiatal, virágzásnak indult szabadság megfuladt a *vérfürdőben!*

Az 1848-ki törvények csak nagy vonalakban jelezték azon irányt, melyet követni kellett; csak magvát hordták magukban *annak*, a mit tulajdonképen *elérni* akartak; csak alapkőve volt ama nagyszerű célnek: *Magyarországnak a többi culturállamok közepette méltó helyet biztosítani*. Szerves munka nem volt, az idő rövidségénél fogva nem is lehetett. Megtisztítá államunkat a jobbagyságtól, szabaddá tett minden polgárt, mert szabad államot teremteni volt főczélja; de törekvése meghiusult, az egész épületet nem építhette fel; az alapot lerakván, meggátoltatott azon *szabadsággylölő* párt által, mely a testvérharcot szította, és mely annak kitö-

rése után, miután a harczban mind a két fél — magyar és más ajku nemzetiségek — elgyengült, kárörvendve ezek fölé helyezte magát, és mind a kettőt egyaránt nyomta átkos működése korszaka alatt.

A fentebb említett nagy munka, mely elintézésre várt, következő vala:

Az 1848-ki törvényekbe lerakott nagy elveket életbe léptetni; a felelős kormányformával többi institutióinkat összeegyeztetni; a természetellenes harcz után hátramaradt rossz kedélyhangulatot lecsillapítani; az elámitott népet megint a legtermészetesebb szövetségekhez szoktatni, az ellenségeskedést a különböző nemzetiségek között megszüntetni, mindent az új eszmékkel összhangzásba hozni, a régiből megtartani a czélszerűnek bizonyulót; kiküszöbölni a gátul szolgáló roszt, ezt helyettesíteni korszerű intézmények által; megszilárdítani a belső erőt új védrendszer behozatala által, ez által ezen intézményt igazságossá és kevésbé nyomasztóvá tenni; reformálni adónemeinket; czélszerű közoktatási törvényeket alkotni; a hitel emelése tekintetéből a tagosítást és telekkönyvet rögtön létesíteni; az igazságszolgáltatást egészen modern alapokra fektetett elvek szerint tetőtől talpig szervezni; a közigazgatási törvény, a municipiumok és községek rendezése, az urbéri maradványok rendezése, telepítvényesek, regalek stb. megszüntetése, kereskedelmi szempontból egy csomó vasut kiépítése, szerződések kötése külhatalmakkal; végre ezekkel szemben állásunk megszilárdítása, mindmegannyi dolog, mely a két utolsó országgyűlésen és főképen a lefolyt három év alatt nyert megoldást. Valóban itt munka-

hiányról nem lehetett panaszkodni. De épen a sok munka, a természetellenes, sokoldalú, fárasztó és némelykor igen beható előkészületeket feltételező elfoglaltság szolgáljon mentségül, ha némely általunk hozott törvény az emberi *gyarlóságból* származó hibákon kívül, meg némelykor egy *lassubb munkásság* mellett be nem csuszható hibát nem tudott kikerülni.

Hogy az 1861-ki országgyűlésnek, mely által a régi, elavult dicasterialis rendszert akarták becsempészni, nem *volt* nem *lehetett* más feladata, mint a jogfolytonosság elvét hangoztatva, ezen merénylet ellen tiltakozni, ez a jó hazafi előtt bizonyításra nem szorult; a forma, melyben ez történt, már a históriába tartozván, ennek kritizálásába nem bocsátkozhatom; tudják, hogy miután a *ház* ebbeli köteletségének elegett tett volna, a korona által eloszlattatott.

Négyévi szünetelés és az alkotmány felfüggesztése után 1865-ben újból összehivatott az országgyűlés, sok vajadás és hazánkat ért szomorú csapás után valahára győzött az igazság. Királyunk Ő Felsége, miután a felelős magyar ministeriumot kinevezte volna, a nép örömére megkoronáztatta magát.

Kezdődött a reformmunka. De inkább átmeneti intézkedések foglalkoztatták az egész idő alatt ezen országgyűlést, a többi felsorolt ügy elintézése mind reánk maradván. Létrehozta a kiegyezést az örökös tartományokkal, melyet hogy üdvösnek tartok, mutatja azon körülmény, hogy az ezt létrehozott párthoz csatlakoztam.

Végül még egyet nem hagyhatok megemlítés nélkül, bizonyítandó, hogy a kibékülés *kifelé* és *bennt* volt a rugó 1848-tól innen mindig a magyar nemzetnél. És mi által adhatnék ennek több nyomatékot, mint azon tény rövid felemlítése által, hogy ezen országgyűlés a *nemzetiségi törvény* meghozatalát tartotta első kötelességének? Kénytelen vagyok ugyan bevallani, hogy ez ideig még sokan a nemzetiségek közül nincsenek ez által kielégítve; hogy ezen törvény új czivódásra ad alkalmat, hogy a kedélyeket nem csillapította le, de ez annak erejéből, hogy a jóakarát meg volt, mit sem vesz el. Különb emberek vagyunk — *errare humanum est* — lehet a bajon segíteni. Egyik párt enged, a másik is, végtére a fődolog, hogy mind a kettő jóakarát által vezéreltetve egy szent czél felé, a haza és nép boldogítására törekedjünk, és a béke, a harmonia itt is valahára létre fog jönni, mint sok egyébnél.

Mondám már, a belügyek rendezése — miután sok *előleges* munkálatra volt szükség — mind *reánk* maradt, ezeket a fenn jelzett irányban létesíteni volt roppant feladatunk, és hogy ezekből eleget dolgoztunk fel, azt kísérlem meg alább bizonyítani.

A chronologiai rendet nem véltem szükségesnek megtartani, inkább a kérdések közötti rokonsági viszony, szempontjából soroltam fel azokat, de itt is csak a *főb-
bekenél* időztem, miután ezek is mind a napi sajtó által tüzetesen meg lettek a maga idejében vitatva.

Az egész országban senki sem találkozott, ki *igazságszolgáltatásunk* lassúsága és roszasága felől ne lett

volna meggyőződve, de ezen két, nem igen kedvező tulajdonság már már újabban *megszilárdulni* kezdő *hite-
lünkre* káros befolyását gyakorolni el nem mulasztá és ezen zsenge plántát végenyészettel fenyegeté, ennek következményeit pedig alig lettünk volna képesek ellen sulyozni; ennek rendezése tekintetett tehát a legégetőbb szükségek egyikének.

Nehezítette ezen fontos kérdés megoldását némileg azon, *egyedül* még *nálunk* létező *körülmény*, hogy régi időtől fogva közigazgatásunk az igazságszolgáltatástól nem volt elkülönítve; az utóbbit csakis az előbbi *képzelt joga* megcsonkítása által lehetett reformálni. A pártkülönbség ezen kérdés megoldása körül csak abban nyilvánult, hogy az „*ellenzék*“ az igazságszolgáltatást a régi választási rendszer megtartása mellett és így a közigazgatás autonom köréhez tartozó ügy gyanánt akarta szervezni, mindamellet a nélkül, hogy valami concret indítvánnyal lépett volna fel, és argumentumai abban *culmináltak*, hogy az általunk javaslott rendezést a *régi megyei jog megcsonkításának* tűntette fel, tehát érvei *negativ természetűek* valának.

Mi ellenben, miután a helyreállított törvények értelmében a kormányzat élén parlamenti elvek szerint, eljárásáért felelős kormány áll, míg a közigazgatást és ezzel kapcsolatban az igazságszolgáltatást akkor, midőn az utóbbit rendeztük, még csak *felelősségre* sem vonható *egyének* kezelték, abból a szempontból indulván ki, hogy *nekünk*, kik a jogfolytonosság elvét mindig fennen hangoztattuk, nem lehet feladatunk azt, mit már 1848 *lerombolt* ujonnan *felépíteni*, azon intézményeket me-

lyek rendes és szakadatlan *fejlődésünknek útjában állottak*, újból cultiválni; de ellenkezőleg, mint minden általunk megoldott kérdésnél, itt is az volt a vezéreszménk, hogy a mi kötelességünk minden oly intézményt, *mely a nagy eszmével, a felelős parlamenti alkotmányformával elvi ellentétben áll*, de mely meg tarthatatlanságát is számtalan körülmény közt fényesen és megczáfolyhatatlanul bizonyította, a lomtárba vetni, és az uj-kor által követelt irány *hű* követése által mindinkább megközelíteni azon magasztos czélt, mely nem más, mint Magyarországnak a többi *művelt nyugoti államok* concertjében az őt illető dicső helyet kijelölni.

Igy tehát a törvénykezést a municipiumok keretéből, hová az az ujabbkori fogalmak szerint nem tartozhatott, kiemeltük, ezen két teendőt tökéletesen elválasztottuk. A törvénykezést, mint az államot közvetlen érdeklő functiót, a felelős kormány kezébe adtuk, és így ezt mint egy egészet lehetett minden szükséges consequentiákkal szervezni. A *választási rendszert*, miután az arra, hogy kellően qualificált egyének *alkalmaztassanak*, nem nyújtott elég biztosítékot, de nem is volt kedvező arra, hogy valaki magát a birói pályára egész nekiadással kiképezhesse, vagyis jobban mondva nem adott *ösztönt*, nem volt *rugó* arra, hogy ezt rendszerint tegye — lévén megmaradása vagy elmozdítása mindig egy vagy más uralkodó párt szeszélyétől függővé téve — *megszüntettük*.

De miután a *pártoknak* befolyását a birák megválasztatására ezen érintett okoknál fogva elvettük, volt gondunk egyszersmind oly törvényeket alkotni, melyek

a kormány netaláni *tulterjeszkedését* és *nagy befolyását* a birói karra lehetetlenné tegye és már csirájában elfojtsa, megalkottuk ugyanis a birói *felelősségről*, *függetlenségről* és *elmozdithatlanságról* szóló törvény-czikket, melyek egy egész új korszakot fognak inauguralni jogi életünkben. *Birói karunk* pedig ha hivatását szem elől soha sem téveszti és ha az újonnan kinevezett *egyének* a beléjük helyzett nagy bizodalmat kellően méltányolni a reájuk váró feladatot pedig munkálkodás, ernyedetlen szorgalom és tiszta becsületesség által teljesíteni fogják egy, az új kor színvonalán álló *testület* leend rövid idő múlva.

Mi megtettünk ez irányban mindent. Az által, hogy kimondtuk, miszerint a biró ne vegyen részt oly működésben, mely őt kötelessége teljesítésében gátolja, arra akartunk hatni, hogy egészen szent céljának élve, a közönség a biró *képességére* nézve legyen nyugodt, ezt a birói kar nagy fizetése által lehetővé tettük. Megtremtettük a birói függetlenséget teljes mértékben *felfelé* az által, hogy kimondatott, miszerint a birót sem *elmozdítani*, sem *áthelyezni*, sőt akarata ellenére *előléptetni* sem szabad, fegyelmi tekintetből is egy *egészen* független testület alá helyezvén őt; *lefelé* pedig a választási rendszer megszüntetése által.

Ezen a téren tehát a jövőnek bátran és reményteljesen nézhetünk elébe. A birói kart hazánkfiaiból összeállitva, őket jól fizetve és függetlenekké téve, mi bevégeztük ezen a téren a szerepünket. Várjuk a jó geniustól és a minden egyénben feltételezhető jó hazafiságtól, hogy kötelessége teljesítése által az általunk

oly jó szándékkal hozott törvényt a haza javára fogja tovább megszilárdítani.

Az elsőfolyamodásu bíróságok székhelyét meghatározó törvényre vonatkozólag csak annyit említek meg, hogy időkimélés tekintetéből kénytelenek voltunk a kormányt felhatalmazni: ezt saját *nézete* szerint a *meghatározott* szám megtartása mellett megtenni. Azon szerencsés helyzetben vagyok, hogy e tárgy *rövid megérintése* után folytassam feltett szándékomat: *számot adni*; miután mind megyém, mind pedig azon város, melyet képviselni szerencsém van, nem panaszkodhatik, hogy a kormány ezen jogával másképen élt volna, mint ezt mindnyájan ohajtottuk.

A kinevezéseket illetőleg sajnálattal be kell vallanom, nem volt egyenlő képesség mellett is elég *tekintet nálunk a nemzetiségekre*, de még a megyei szülöttekre sem; miután azonban ezen tárgy utólagosan az én szerény nézetem szerint nem igen volt bevonható a parlamenti discussióba, nem tehetek egyebet, mint ezen az utón *roszálásomat* kifejezni.

Nem látok ugyan ebben semmi gyakorlati hasznót, de *itt sem* akarok igazságtalan lenni és nem akarom *pártfegyelemből* egy különben általam igen tisztelt férfi *eljárását* dicsérni vagy azt hallgatással mellőzni, mert qui tacet consentire videtur.

Különben meg kell jegyeznem, hogy a kinevezésekre befolyást gyakorolni nem tartottam volna a *képviselői állomásonnal megférhetőnek*, és ezt csak akkor tettem, midőn erre *egyenesen felszólítva* lettem, hogy *aztán* e kinevezések kikért tanácsom *ellenére* ütöttek ki,

azért a felelősséget reám háritani nem volna *önök* részéről *igazságos*.

Az *ügyészi institutió* behozatala nyomban követte az előbb felsorolt törvényeket, — ugyszintén mintegy kiegészítésül — a birói *végrehajtókat* léptettük életbe. Ez által ugy a kézbesítés rövidségét, mint pedig annak olcsóságát tetemesen javítottuk; a békebiró intézmény miután, az *osztályokban* sok ideig foglalkoztatott, pártolás hiánya miatt *nem került a ház elé*.

Az *igazságügyi tárczára* vonatkozólag még fel kell sorolnom, hogy a perrendtartás némi hiányain segítettünk, ugyszintén a felsőbb törvényszékek reorganizatióját kezdtük meg, ide tartozik még: az *irtványok*, *urbéri maradványok* rendezése, *erdő* és *legelő* elkülönítése, *tagosítás* és *telepítvényesekről* hozott törvényeink, végre a *vadászati* törvény. Valóban számra nézve is sok, de tekintve azon nagy fáradságot és időt melybe ezen elodázhatlan törvények alkotása került, ha ezeken kívül semmit sem tettünk volna, elég leendett vala tőlünk a *tétlenség*, de még a mi kevesebb, a *lassuság* vádját elháritani.

Az igazságszolgáltatás rendezésével egyaránt fontos, sok tekintetben nehezebb, de többek által ugyszólván megoldhatatlanak tartott kérdést oldottunk meg: értem a *közigazgatást*, vagyis a *megyei* rendezést. Ha a nézetek ezen kérdés megoldása körül még annyira elálgaztak, ha több pontban éles ellentétben állottak is szemben a különböző pártárnyalatok, mégis kevés ember volt, ki ne érezte volna, miszerint okvetetlen az elavult kiváltságokon alapult régi *megyét* az új, modern,

felelős kormányformába be kell illeszteni; voltugyan egygyromantikus természetű ember, ki könyekre fakadt, midőn látta, hogy egy új nemzedék az ő kedvenczét erős karokkal és egész elszántsággal lerombolni készül, és helyébe valami *ismeretlent* akar teremteni, de ez nem lehetett elég ok a kérdést elodázni, megvárni azon időt, míg minden régi ember kidőlt, majdnem mindenik, ki fiatalágát a megyében kezdette és életét ugyszólván ezen institutio fenállásához kötötte, ezért hevült és lángolt, mert ez volt „*az alkotmány védbástyája*.” Ha méltányolni is tudjuk ezen érzést, hiszen nem új tünemény, hogy az ember azt szereti, miben felnőtt; hogy különösen az öregebb emberek *kegyelettel* viseltetnek a *régi* intézmények, *előítéllettel* az *ujak* iránt, hogy conservatismus elvét vallják, de valóban — mint már fentebb mondám — *ez egyedül* nem lehetett ok egy új épület alapkölerakását más időre halasztani.

Mindazonáltal nem lett volna természetes, ha a törvény meghozatalában csak a fiatalág működött volna, ha csak a fiatal emberben lakó azon vágy: újat teremteni, sürgettette volna ezen kérdés megoldását, hanem fáradt ezen eszme fejlesztésén a régi nemzedék már évtizedek óta, fáradtak olyan emberek, kik saját tapasztalataik nyomán a régi megye tarthatatlansága felől meg voltak győződve és annak ujjá szervezését sürgették, a mióta csak a közpályán működtek, és kik a megyei élet fénykorában a parlamenti felelős kormány elve mellett küzdöttek. Most ezen szeplőtlen előéletű emberek, fiatal korukban táplált reményüket valóság felé közelíteni látván, ép oly *hévvel* és *tüzzel* küzdöttek, mintha

csak egynehány *évtizeddel* lettek volna fiatalabbak. A mi feladatunk könnyű volt; mi ezeknek vezetésük alatt a kérdést, azt hiszem, a fejlődési törvények minden postulatumának eleget téve megoldottuk. Elmondták ők, a *tapasztalt férfiak*, mit mi, kik a megyét és annak sok káros intézményét csak *in theoria* ismertük, ha annyira is óhajtottuk a szervezést, oly *ékesszólással*, a meggyőződés bélyegét magán hordó *annyi érvekkel* alig lettünk volna képesek elmondani. Így tehát az öregebb és fiatalabb nemzedék karöltve járt egy új reform létrehozása körül. Remélhetjük, hogy az ily auspiciumok alatt elhintett mag gazdag kalászokat fog teremni, ha megteszünk mindent, a mit a jó gazdának is meg kell tenni, ha jó aratásra akar számítani, ha kigyomláljuk a gyomot a maga idején, és így az elhintett egészséges magnak fejlődésére segédkezet nyújtunk.

Nem ereszkedem itt bővebben egy vagy más, a törvénybe foglalt elv feltüntetésébe, nem is szállok ki annak védelmére, nem számolom fel azon netaláni — nézetem szerint — becsuszott hibákat, meg lett ez vitatva maga idején a sajtó által és benn az országházban.

Minden emberi intézmény gyarló, minden új törvény annál inkább, mivel *theoria* után készül, neki a gyakorlatban kell kiállani a tűzpróbát, mely után az arany ki fog válni a salaktól, főképen miután a jelen században senki sem vindicálja magának azon jogot: örök időkre törvényt alkotni; ebben a törvényben mutatkozó hiányokon és netalán rossz praemissák után vont rossz következéseken segíteni az egész törvényen czélszerű módosításokat tenni, vagy hogy

ujból a fentebb használt hasonlattal éljek — az aranyat megtartani s salakot eldobni, a jövő országgyűlések feladata lesz. Ha gyarló módon is, kellett ezen kérdés megoldását czélszerű eszközök által lehetővé tenni, mert a régi rom nem volt többé helyén a modern szerkezetben és annak lerombolása nem volt többé elodázható.

A *megyékkel* együtt a *városok* is rendezettek. A maga idején ugy a napi sajtóban, mind pedig a parlamentben sokan neheztek *ezen oknál fogva*, és a *városokat külön törvény által szerették volna* rendezve látni; én *ezt*, tekintve a városoknak különböző nagyságát, értelmiségét és vagyoni állását, szinte *lehetetlennek* tartottam volna, és miután a megyéket a történelmi alapon állva sem kikerekíteni, sem pedig másképen felosztani nem akartuk, a *kisebb városokat*, legyenek azok területre, népességre bármi csekélyek, törvényhatósági joguktól megfosztani ugyanazon okból vonakodtunk. Czélszerűnek tartottuk tehát egy oly törvényt alkotni, melynek *keretei között minden törvényhatóság* autonóm jogának eleget tehet. — Mi csakis a közjogi viszonyokat rendeztük az állammal szemben, a belszervezést tág, statáris joguknál fogva saját magukra bizván; különben ott, hol szükségesnek bizonyult, a törvény tekintettel van mindig a városok *sajátságos* helyzetére. Legyen szabad itt a 13—21., 35., 63. etb. §§-ra hivatkoznom, továbbá a 89. §-ra, mely oly városoknak, melyek nem talán saját adminisztrációikat nem akarák hordozni, megengedi a *belügyminister jóváhagyása után* rendezett tanácsu városokká vagy pedig nagy községekké átalakulni; sőt ezen *ministeri jóváhagyástól* nem is

teszi ezen átalakulhatást *függővé*, ha a város lakosságának azon része, mely együttesen az egyenes államadó felét fizeti, ezt finaciális szempontból elhatározza. De én ebben az irányban váddal az általam képviselt város részéről soha sem találkoztam, és ezt mind csak mellékesen, városi képviselői minőségemből fogva megemlíteni czél-szerűnek tartottam.

Megtetözte ugyyszólván az egész épületet a községi rendezés, mely a nép alsóbb, műveletlenebb rétegeit is hozzá szoktatja a democratikus önkormányzathoz, és belőle *valódi szabad és értelmes* polgárt fog rövid idő alatt teremteni.

Ezek voltak a cardinalis kérdések, melyeket rendezni három rövid év alatt nem volt kis feladat; az akarat, azokat *jól* rendezni, meg volt mindnyájunkban; akár mit hord a jövő méhében, az ellen a vád ellen, hogy a lefolyt országgyűlés alatt nem történt volna elég, ezen fegyverekkel bátran küzdhetünk. De hiszen itt csak az *igazságügyi* és *belügyi* tárczára vonatkozólag tettem néhány felsorolást, a többi ministerek ressortjához tartozó ügyekben számtalan elintézett kérdést tudnék felsorolni, bemutatandó, hogy alig volt nap, melyen komoly munka ne várt volna reánk, de ezt elhagyhatom; olvasták önök a hirlapokat, jól tudják, hogy milyen óriási haladást tett közlekedésünk, kereskedelmi viszonyaink mennyire fejlődtek, védrendszerünk mennyi szükséges és üdvös javításokon ment keresztül, tanügyünk milyen örvendetes lendületet nyert, az általános műveltség mennyire terjedt. Ezek mind következményei annak, hogy *rendes államot* kezdünk képezni, és sem *kormányunkat*, sem az *országgyűlést* *tétlenséggel* vádolni nem lehet.

Nem pusztá dicsvágy, nem hivatlan szereplési viselkedet, sem pedig azon szennyes czél, hogy mint képviselő valami államhivatalt elnyerhessek, tették előttem kíváncsossá a képviselőházba bejuthatni, hanem azon forró, őszinte óhajtás, azon komoly törekvés, hogy megismerkedvén az ország minden részéből küldött hazafiakkal, megismerkedvén a parlamentaris szokásokkal, fejlesztve csekély tehetségemet, keressek utat és módot a hazánkban lakó minden polgár, minden nemzetiségre nézve kielégítő tényálladékot teremthetni vagy csak előkészíthetni. S valóban találtam számos oly egyéneket, kik ezen óhajtást velem egyaránt osztják, kik távol attól, a világot ugyszólván saját megyeházuk ablakából nézni a kor színvonalán állva, a *liberalis iskola* tanait osztva minden jogosult követelményt, legyen az bár *nemzeti, társadalmi* vagy *feletkezeti*, a törvény korlátai között és a *törvényes uton* kielégíteni hajlandók. Sajnálatomra nem találtam az erdélyi részekből a román nemzet képviselőit, hogy velük a *jogos harcmezőn szövetkezve*, ott, hol minden ember, ki szabadságát és hazáját szereti, örömmel küzd a nagy czél, „*a népboldogításának*“ elérése reményében; felléphettünk volna, azokon az égető *bajokon* segitendők, melyek még *most* a jó egyetértést köztünk megakadályozzák. Magamat, mint egy kis város képviselőjét, a román nemzet szószólójaként feltüntetni nem lett volna egyfelől *tapintatos*, de jogos sem leendett vala. Azért román testvérek és legtermészetesebb testvérek e hazában, tegyék fére azon, bizonyosan önökre nézve nem üdvös *passivitást*. Válaszszanak képviselőket, kik itt Pesten, a jogos téren előharczosai lesz-

nek azon eszmének, mely maholnap *be fog* következni, mert *be kell* következnie. Ha én megint oly szerencsés leszek valamely választó kerület bizalma folytán itt lehetni, *a jogos téren* és a jogos *igények* kielégítésére reám bizton számíthatnak.

Miután azonban egy ilyen általánosan kimondott elv sok félreértésre adhat okot, örömmel ragadom meg az alkalmat itt röviden kifejtteni, hogy én a nemzetiségi kérdést és ezzel kapcsolatban a nyelvi kérdést mennyire tartom jogosultnak és mely határig megengedhetőnek egy olyan országban mint a miénk, már azért is nehogy fen adott ígéretem következtében olyas valami követeltetnék tőlem, mit teljesíteni nem lennék képes.

Az én nézetem szerint Európának itt, a hol mi ugyan *még* nem a *legszebb harmóniában* együtt lakunk *államra* van szüksége, még pedig több okoknál fogva, melyeket csak azért nem sorolok fel, mert igen számosak; egy *létszeres* és ezáltal *erős* államra, melynek ha minden functiója összevág *és így egészséges* is, az a feladata, hogy egy netaláni merényletnek a cultura és szabadság ellen ugy szembe tudjon szállani, hogy űtet semmi *hatalom* el ne söpörhesse; ebből a szükségből logice az következik, hogy *azon eszme*: itt a mennyibe lehet Magyarországot nem csak *fentartani*, de erejét egyszersmind *fejlesztetni* — *jogosult* is. — Minden törekvés, mely ezen eszme valósítására céloz, nem csak *pártolásomra* fog *találni*, hanem ez ugyszólván nálam *dogma*; ezen czélt én más uton nem hiszem elérhetőnek, mint a *szabadság útján*. Egységes és egy nyelvű nemzet lelkesedhetik némelykor oly ideálokért,

melyeknek egy bizonyos időre alárendeli a *szabadság* és *alkotmányosság* követelményeit, láttuk ezt és látjuk még nagymérvben ma is a német nemzetnél. A mi állapotunk, mint soknyelvű országé, egészen más, és nálunk ilyen kísérlet veszélyeztetné fenmaradásunkat.

Nékünk még *fejleszteni* és aztán *nevelni* kell a *haza szeretetet*. Egy oly állapotot kell *teremtenuink*, mely kedvessé válván a *közös hazát* egyformán megszerettesse a különféle *nemzetiségekkel*, ezt pedig soha sem fogjuk elérni más uton, mint az *alkotmányosság őszinte pártolása által*, e mellett is mindig a *legszabadelvűbb* institutiókat kell *felkarolnunk*. A különböző nemzetiségeknek a *megengedhető* legtágabb korlátok között meg kell engedni a szabad mozgást.

Én nem *akarok* senkit sem magyarizálni, senkiből proselytát teremteni; *akarom*, hogy mindenki, ki itt lakik, magát buzgó hazafinak, sz. István koronája alattvalójának tekintse, ezen eszméért *lángoljon*, ezért *hozzon* szükség esetében *áldozatokat*, a nélkül, hogy nemzetiségét vagy vallását *megváltoztatni kénytelen* volna, Renegát nem kell! Egyes ember renegálhat ugyan, ebben sincs sok haszon, de egy *egész nemzet* nem renegálhat soha, ez hozzá forrasztja magát más nemzethez az *érdekközösség folytán*, egy uton jár, egy eszméért harczol, egy *közös hazáért közösen* hal meg; nekem az ilyen *összeforrás*, nem pedig össze olvadás kell. — Ha mi magyarok fenmaradásunk okát csakis magasabb műveltségünkben keressük, és azon barátságos iridulatban, melyet a többi nemzetiségek nekünk mutatni fognak, ha ebbeli szándékunkat átlátják ha teremtünk (a mit ugyan

már megtettünk), és tovább fejlesztünk olyan törvényeket, melyek megóvnak bennünket, hogy minket más nemzetiség *felemészsen*, de melyek távol is vannak attól, hogy másnak individualitását *kétessé tegyék*, akkor biztosak lehetünk, hogy *erős* és egyszersmind *boldog* államot fogunk képezni.

Rajtunk magyarokon kívül itt még a *három* európai *főfajhoz* tartozó nemzetiségek laknak: *románok, szlávok, németek*. Mi természetesebb, semhogy ezek, ha mi őket magyarizálni akarnók, hajlandók lesznek inkább az országon kívül lakó testvérfajhoz csatlakozni, mint specialitásukat egészen elvesztve, magyarokká lenni? Azt hiszem, hasonló helyzetben mi is épen így cselekednénk. Ha tehát mi, kik rokonok nélkül állunk elszigetelve, akár nyugotra, akár keletre vessük is szemeinket, oly elemekkel akarunk *államot* alkotni, melyeknek rokonai-val körül vagyunk véve, ha el akarjuk érni azon boldog időt, hogy a német ne pillantson rokonszenvesen egy Németországhoz való csatlakozás felé, a szláv ne ámítsa magát panslavistikus ideákkal, a román végtére ne Dácoromániában, hanem itt a hazában keresse *boldogságának* és *nemzeti fejlődésének* otthonját, akkor — mint mondám — a mi szabad institutióinkat meg kell a többiek által kedveltetnünk; nem szabad, hogy annak gyanujába essünk, miszerint a többi nemzetiségeket el akarjuk nyomni. Meg kell mutatnunk, hogy minden *polgárnak saját anyanyelvét* úgy tiszteljük mint *saját magunkét*, csakis *hasonló tiszteletet* követelvén saját nyelvünk számára is; egy szóval, hogy annyit adjunk, a mennyit követelnénk mi hason helyzetben és a mennyit lehet adni

a nélkül, hogy egy státusnak kormányzása ne váljék tökéletesen *lehetetlenné*. Ezt már részben a nemzetiségi törvény által megtettük ugyan, de iparkodnunk kell ezt az életben a legnagyobb *lelkiismeretességgel* megtartani, ennek minden pontját *szigoruan alkalmazni* és a *lehetőségig tökéletesbiteni*. Ennyit voltam kénytelen megemlíteni e kérdés felől. Önök, tisztelt választóim és polgártársaim, jól tudják és önök előtt nem kell bizonyitanom, hogy a *magánéletben* ugy, mint a *politikában*, ezen eszméket mindig *jogosaknak* ismertem és a szerint *jártam* mindig el.

Mindezen dolog csak csak egy nyerhet kedvező megoldást, ha minden ember, minden párt ott, hol az eszmék tisztázására legkedvezőbb alkalom nyílik, ezen jogos követelményekért harcol. Azért még egyszer őszintén és hazafias sugalatom szerint felszólítom, felhívom és felkérem önöket Román testvéreket, vegyenek részt a választásban, csatlakozván azon párthoz, melyhez önöknek tetszik; ebben a részben minden tanácsadástól tartózkodni fogok, mert ezt *legjobban* tudják önök maguk. Biztos vagyok a felől, hogy az önök táborában napról napra fejlődő higgadt értelmiség önöket a jó utra és a békére vezetendi. El fogjuk érni akkor azon szép időt, melyben mindenkit saját érdeke oda fogja utalni a köz- és magánügyekben azon a nyelven beszélni, melyen magát leginkább reméli megértetni, *a nemzetiség* biztosítva, olyan ideálokért nem fognak többé heterogén elemek szövetkezni. A magyar és román *értelmiség*, ugyszintén *birtokos* és *pap* nemkülömben *iparos földműves* és *polgár*, egy szóval minden *alkotó* elem egy táborban fog

küzdeni oly elemekkel szemben, melyeknek netalán az a czéljük volna: az államot rendes *fejlődésében megakadályozni azt felzavarni*, vagy pedig annak *békés consolidatióját lehetetlené* tenni; *érdekközösség* lesz a külön *fajokhoz tartozó hason érdekü* polgárok közt *azon kapocs*, mely őket összetartja, és mely őket egy erős állam alkotására képessé teszi; csak egy erős államban lehet pedig aztán bizton arra törekedni, hogy általános jólét következze be, melyben a nemzetek egész erejüket saját javukra kifejthessék.

Még azon esetre is ha az unalmasság bűnével fognak vádolni, mégis hazafias érzésemről sugaltatva *ujólag* ismételnem kell: válaszanak, formulázzák kívánságokat azon a helyen, hol azt tenni minden állampolgárnak *kötelessége és legdicsőbb feladata*.

Jól tudom, hogy mind a két nemzetben van még egy párt, mely nem tudja elfelejteni részint a mult időben szenvedett *szolgaságot*, részint az ennek következtében *kitört polgárháborút* minden *rut attributumával* együtt; de engedelmet kérek, ez a párt — vélekedésem szerint — nem is akar mint látszik tanulni.

Sok jött létre a világon *compromissum* következtében, és a parlamentaris életben napontai tünemények közé tartozik ez; ebben az esetben is ily uton sok üdvös jöhet létre. A románok között rosz hirben álló *azon párt*, mely a régi nemesi privilegiumokat netalán vissza akarná szerezni, *már régóta nem létezik*, vagy csak *egyes* példányokban, kiket komolyan alig vehetni; az ellenségeskedést is nem a megye, nem a *parlament* *discussio*ik alkalmával lehet annyira észrevenni; történik ez többnyire a sajtó útján,

oly egyének által kiknek — úgy látszik — *saját érdekükön* kívül semmi sem szent, és kik dühös kifakadások által olcsó *népszerűséget* akarnak szerezni; ők a nemzetiségi sajtóságok *fejlesztésre* szánt törekvéseket a magyarok által megakadályozottaknak mondják, ez által felizgatják természetesen a kedélyeket, ellenségeskedést idéznek elő ott és akkor, hol és mikor egyenlő érdekeket kell közös ellenséggel szemben védelmezni. Ha erről leszoknak a hirlapok, akkor az ellenségeskedés vagy idegenkedés nem fog létezni, mert egymásnak kölcsönös megértésére van szükségünk. A magyar *alkotmányszerető párt* és a román *józan politikát űző nemzet* közt, a jó barátság és közösség, mindkét fél javára létesülni fog, gyermekeink működésünket hálás elismerésük által jutalmazandják, mert ők fogják ezen *szent frigy gyümölcseit aratni*, lakván egy olyan országban, melyben, az általunk teremtett jó egyetértés következtében, lesznek ugyan *különböző ajku honpolgárok, különböző nézetű politikusok*, de nem lesz oly párt, mely előtt egy polgárháboru előidézése *ne volna hazaárulás*.

Nem kell nekem egy tüntetésekkel telt és felsalangozott *téstvérisülési ünnepély*, sem pedig fényes pohárköszöntések és lelkes beszédek lakomázás között; nem kell nekem egy magyar közmondás szerint: „*lakodalom hegyen-völgyön*,” az ilyen tüntetések még sehol sem eredményeztek *tartósságra igényt képezhető* tényálladékot. Jobban tetszik nekem, ha két egymásra utalt nemzetiség közös érdekét átlátván, ha még oly ellenséges volt is a multban a viszony, kevésbé zajos uton, de annál biztosabb eredménynyel köti meg a békét, mert

ez annál *tartósabb és szilárdabb* lesz, minél *kevesebb* zaj jelezte annak *megszülemlését*.

Az európai béke látszólag most nincs megzavarva, a mult években megvitt véres és szomoru kimenetelű háboru után látszólag senki sem érez kedvet a harczjátékot újból megkezdeni. De uraim, ki ringatja magát azon tévhitben, hogy a béke consolidatiója egy befejezett tény, ki hiszi, hogy az európai kérdések mind megoldvák, ki ámitja magát azon jobbról és balról felajánlott barátság tartósságával, vagy végtére ki van azon meggyőződésben, hogy oly erősek vagyunk, miszerint nem kell félnünk a külellentől, és elég időnk és erőnk van otthon különböző táborokba osztva, egymásnak minden alkalommal a keztyüt odadobni a *helyett* és a *nélkül*, hogy a *békés kiegyezést* csak meg is *kísérlenök*? Valóban azt hiszem, ily rajongo nem létezik. Ellenben tudják azt ugy a magyarok, mint a románok, hogy északról és nyugotról mindkettőnek sajátságait egyformán fenyegető és veszélyeztető külelleneink vannak. Ha ma barátságot szinlel is az északi Collossus, ha meg látogatja is Salzburgban fejedelmünket a nyugoton lakó, törpéből fejlődött óriás, ez *egyszer máskép is lehet*; közös ellenünk lehet *saját érdeke* által, és ha egyikünket látszólag előnyben is részesitené, tenné ezt azon, a politikában már századok óta divatozó elv szerint, melynek Machiavelli a híres *divide et impera* szavakkal adott kifejezést, és melynek gyakorlati haszna, hogy az egyiket a másik által gyengítve mind a *kettőt* annál *biztosabban* hatalmába kerithesse és egész nyugodtan felfalhassa. *Közös elleneink* vannak, uraim, ne ámitsuk magunkat

hogy *egyenkint* ellent tudunk állani; de magamra veszem a felelősséget, hogy közös erővel *fényesen* meg is tudunk küzdeni, és mindnyájan *sajátságunkat* nem csak megtartani, de az emberi nem fejlődésére tovább is ki fogjuk mivelni, azért együtt kell, hogy működjünk, egyik a másiknak engedve, azt a *középutat* kell kitalálnunk, melyen bizton haladva, elérhetjük azon czélt, melyhez az eddigi eljárás szerint *saját kárunkra* soha sem fogunk elérni, de mely minket a végpusztulással fenyeget. Közös elleneink ellen szövetkezzünk *tartósan*, minél *hamarább*, ne hogy elkésve, maholnap mindkettőnket *egy erős vihar által felcsapkodott hullámok* eltemessenek; értsük meg egymást idejekorán, lesz kérdés elég, melybe egyelőre nem értünk egyet, lesznek *nálunk* és *önöknél* egyének, kik *személyes érdekből* vagy talán *még szennyesebb* indokokból a béke létrejöttét nem óhajtják, kik minden nap új meg új Eris-almákat dobnak közébünk, de ezek nem jó próféták, ezektől óvakodjunk *mi*, óvakodjanak *önök!*

Körülöttünk minden állam tömörül, hogy ha nálunk az erős államalakítás minden consequentiáival sikerül, a *mi államunknak* jutott a legnehezebb feladat és ezt oldotta meg az emberi ész méltóságának megfelelő módon. Mi lehet ugyan is *szébb és dicsőbb feladat*, mint megmutatni azt, hogy egy államban *több nemzetiség, több vallás egy* fejedelem alatt, *egy ország* alattvalóiként *jó* egyetértésben tudnak működni; elvégzik faj- és vallás különbség nélkül *mindazon teendőket*, melyeket a hazafi minden *polgárosított államban*, részint mint *ingyenes munkás*, részint pedig mint az

állam által fizetett *tisztviselő* végezni köteles? Ez sikerülvén, *kifelé* oly roppant befolyást fogunk nyerni, hogy ma alig hinné ezt el valaki.

Erre szükséges azonban, az időn és szorgalmon kívül, *még most* egy bizonyos neme a *lemondásnak mind a két részről*, egy tökéletes leszoritása az ugynevezett *ultrák* iskolájához szító párttöredéknek mind az *uralkodó*, mind a *többi nemzetiségek* között, és annak helyébe egy bölcs compromissum, mely jóakarattal mellett létre fog ott jönni, hol létre kell *jönnie*: a *megyeházákban*, a *parlamentben*.

Oly szerep, melyet magamra vállaltam, ugyancsak nagyon ritkán számíthat elismerésre; jól tudom én azt, hogy az egyik párt fog neheztelni, mert nézete szerint igen sok van általam ígérve vagyis inkább az általam kijelölt uton *elérhetővé téve*, míg a másik, melynek kedélye hosszú évek során mindig fel volt izgatva, *ennyivel* sem elégszik meg és megmarad *követelései mellett*, ha még oly *elérhetetlenek* is. Ha mint olyan ember, ki életemet a közjólét előmozdítására szántam, még annyira is szeretem, ha működésem némi *elismerésre* talál, ettől *egyedül* függővé soha sem fogom tenni: nem úgy irni és cselekedni, mint *czélszerűnek* és *jónak* látom arra, hogy képesítsen bennünket egy *boldog államot* létesíthetni. Lehet hogy az utak kijelölésére nézve csalódom, sokan csalódtak már előttem hasonló szent törekvések mellett és vajmi kevés abstract igazság van a *politikai* életben és tudományokban! Legalább rossz szándékkal igazságosan nem vádolhat senki.

Mint egyszerű polgár lettem e város képviselőjévé megválasztva, mint egyszerű polgár lépek újból körükbe, számot adni arról, mit a lemult három év alatt tettünk; azt hiszem, ez által leginkább bizonyíthatom, de bizonyítottam is, hogy egy alkotmányos országban azon állást, melyet, önök bizodalma folytán elnyerni szerencsés valék, legszebb, legdicsebb hivattatásnak tartom, melyet mással felcserélni büszkeségen nem engedte volna, mással összekötni pedig, az én fogalmaim szerint nem szabad, mert csak mindig szent kötelességének élve, felelhet meg az ember mindazon teendőknék, melyeket magára vállalt. Csak úgy működhetik függetlenül és csak úgy szavazhat valami mellett vagy ellen, a nélkül, hogy azon sokszor méltó gyanuba essék, miszerint ezt nem saját nézete is meggyőződése szerint teszi.

Ha mint fiatal ember, mint új parlamenti tag nem vettem a tanácskozásokban oly zajos részt, hogy ez önökhöz is hatolt volna, tettem ezt egyfelől azon benem lakó szerénység folytán, mely nem szereti magát ott előtérbe tolni, hol erre hivatottabbak és a közéletben edzettebbek működnek; tettem ezt azon egyszerű okból is, mert a mi parlamentünkben sokan vesztegetik az időt puszta szavak és oly dolgok ismétlése által, melyek nem egyszer mondattak el, a teendők halmaza pedig elintézésre várt; tettem végre azon reám nézve nagyon sajnós de önök által jól ismert körülmény következtében, hogy szinte az egész ülészak alatt betegségem folytán hangommal nem tudtam úgy rendelkezni, mint ezt a parlamenti terem nagysága megkívánta volna, ha magamat érthetővé akartam volna tenni, ezen okok most

különben mind elestek. Mindaz azon által munkálódtam mindenütt, hol munka várt vagy bizatott réám, munkálódtam csendesesen, de szorgalmasan az osztályokban, munkálódtam — legyen szabad, ha kissé szerénytelennek tünnek is fel őszintén beszélni — a kormánynál városom érdekében; munkálódtam végtére — igaz ugyan, csak *magánjellegű* de mégis *befolyásos* körökben — azon elvek tisztába hozatala körül, melyek ma vagy holnap diadalra fognak jutni és melyek nekünk a várt békét és jó viszonyt meghozandják; értem a köztünk fejlesztendő egyetértés létesíthetésére legalkalmasabb *utak kikutatását*. Hogy ezen szerény munkásságom az ország-házban collegáim között is némi elismerésre talált és méltányoltatott, mutatja azon tény, hogy arra a helyre hol az országra nézve oly fontos és kényes kérdések nyerik megoldásukat, — értem a delegatiót, — az országgyűlés bennem helyezett bizodalma folytán, lettem *megválasztva*, kitéüntetve és egyszersmind megjutalmazva.

Nem ismeretlen előttem a tény, hogy a világ fejlődik, az emberek tanulnak, előre iparkodnak; évek során megismerteti magát előnyösen egy olyan ember, *ki pár évvel ezelőtt ismeretlen volt*, vagy nem *dicsekedhetett polgártársainak bizodalmaival*; változnak az eszmék is; más-más nézetek vergődnek felszínre, és hogy ez így van, én legalább jónak és az emberi nem fejlődésére szükségesnek tartom. Ugyanazon egy ember nem birhatja minden időben polgártársainak bizodalmaát. Legyen szabad remélnem — ámbár a legnagyobb szerencsémnek tartanám másodszor is *önök* részéről megválasztatni, és így eljárásomat *helyeselve* látni; hogy ha

önök ezen kitüntetést *más* embernek szánják, *engem* mindig azon *előzékenységgel* és *szép barátságos indulattal* fogadandnak körükbe, melyet többszöri honnlétem alatt mindig tapasztalni szerencsés valék, és mely az általam képviselt várost annyira kedvessé tette előttem.

Akárhogy is üt ki a jövő választás, én azon *kitüntetéset*, hogy e város bizodalmaival megajándékozott, el nem fogom felejteni soha, engem mindig a legbarátságosabb viszony fog kötni önökhoz, s legszebb, legdicsőbb időnek azt fogom tekinteni, mely alatt a törvényhozótestületben *önök bizodalma folytán* működtem. Fogadják ezért még egyszer hálás köszönetem nyilvánítását, és még egyszer fogadásomat, hogy azon szivesség és rokonszeny, melyet önök körében tapasztalni szerencsés valék, mint éltem legszebb, legdicsőbb emléke, nem fog kihalni hálados szivemből soha.

Éljen a haza, éljen a testvériség!

Pesten, 1872. aprilis havában.

Baresay Kálmán.

